

Türk Süsleme Sanatında Gül'ün Kullanımı

Filiz Çetinkaya KARAFKI¹ & Çiğdem ÇETİNKAYA²

Özet: Geçmişten günümüze insanlar her dönemde; güzel görünüşlü, kokulu bitki ve çiçeklere ilgi duymuştur. Önceleri doğada seyrettikleri bu güzellikleri, yerleşik hayata geçişle birlikte evlerine ve bahçelerine taşımış, bitkilerle aralarındaki bağı kuvvetlendirmişlerdir. Bitkiler ve çiçeklerle kurulan bu bağ, özellikle gül ile insan arasında şüphesiz ki farklıdır. 70 milyon yıl öncesinde Orta Asya'dan günümüze kadar gelen gül; kokusu, güzelliği ve iyileştirici özelliği ile farklı din ve medeniyetlerde önemli bir yere sahiptir. Diğer dinler içinde İslamiyet'te Gül'ün yeri ayrıdır. Çoğu eserden anlaşıldığı üzere, İslamiyet manevi duygularla güle sarılmış, gülü adeta cennetin hediyesi olarak kabul etmiştir. Gül çiçeğinin geçmişte medeniyetler için de öneme sahip olduğu görülmektedir. Resim, minyatür, şiir ve şarkılarda "gül" kelime ve görünüş olarak sıklıkla tercih edilmiştir. Benzer şekilde, birçok kültürün duvar süslemelerinde de gül motiflerine rastlanmaktadır. Osmanlı döneminde ise güle çok farklı bir önem verilmiştir. Birçok tarihi hikâye ve minyatür çalışmasında güle, Osmanlı İmparatorlarıyla, özellikle Fatih Sultan Süleyman ile birlikte yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gül ve Sanat İlişkisi, Görsel Sanatlarda Gül, Kültür ve Gül, Tarihte Gül

Use of Rose in Turkish Ornamentation Art

Abstract: From past to present, in every period, human is interested in glory and and aromatic plants and flowers. Whereas, previously, they had watched these beauties in nature, they transferred them into their houses and gardens with sedentism. The bond established with plants and flowers is undoubtedly different in rose and human relation. The rose coming from Middle Asia 70 million in advance to present, has an important role in different religions and civilizations due to its odour, beauty and healing property. Among other religions, rose has a privileged place in Islam. Understanding from many of art works, Islam wraps to rose with spiritual senses and it accepts rose as a present of paradise. Rose also has a significance for civilizations in past. It is more often preferred to use as a word and appearance in paintings, poetry and songs. In similar, rose motifs are came across on wall ornamentations in many civilizations. In the Ottoman period, rose has a distinctive value; it is entreated with Ottoman Imperials, especially with Sultan Fatih, in so many historical story and miniature.

Keywords: Rose and Art Relation, Rose in Visual Arts, Culture and Rose

¹ Hitit Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Çorum. Email: filizcetinkaya@gmail.com

² Yaşar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İzmir. Email: cigdem.cetinkaya@yasar.edu.tr

1. GİRİŞ

Ünlü sanat tarihçisi Herbert Read'e göre sanatın en basit ve kullanılan tanımı, hoşşa giden biçimler yaratma çabasıdır. Çünkü insanoğlu varolduğu günden itibaren güzel olanı hatta ideal olanı elde etme isteğindedir. Bu nedenle, biçimsel güzellik, sanat eserleri aracılığıyla insanla bağ kurmaktadır. Sanat bir anlatım aracıdır; dil ifade için nasıl mürekkep, kağıt, baskı makinası v.b. kullanıyorsa sanat da kendi malzemesiyle birçok mesaj taşır. Sanatta görülenler, görünmeyenlerin ifadesidir. Başlıca sanat faaliyetlerinin hepsi insana bir şey anlatma çabasıdır. Evrensel olan şeyler, insan veya sanatın kendisi hakkında başka şeyler anlatır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012)

Sanatın din, kültür, tarih ve yaşayış biçimleriyle ilgili olarak medeniyetlerdeki yansıması farklı biçimlerde ifade bulmaktadır. Ancak temelde sanat; insan ve dolayısıyla toplumun ihtiyacıdır. Bu nedenle, ifadeler ve tarzlar değişse de her toplumda iz bırakan sanat eserleri mevcuttur. Eserlerini meydana getiren sanatçı hangi toplumun üyesi olursa olsun; eserini oluştururken, kendisini etkileyen objeleri veya olayları, soyut ya da somut olarak eserinde anlatma çabasıdır. Bunlar kimi zaman tarihte yaşanmış üzücü ya da sevindirici olaylar iken, kimi zaman da yaşanan anın kağıda ya da kaleme dökülmüş izahıdır. Bu bağlamda, günümüze kadar birçok medeniyetten sanatçı, "bitki" yi kendisi için ilham kaynağı olarak görmüş ve eserlerinde kullanmıştır.

Yüzyıllar boyu etkisini sürdüren sanat eserleri; göze hoş gelen, materyal sıkıntısının yaşanmadığı bitki âleminde; renk, doku, meyve şekli, yaprak şekli, çiçek şekli gibi unsurlarının sürekli değişken olması ve bu nedenle insanların ruh halini temsil etmesi sebebiyle çok etkilenmiştir. Hatta bitkilerin sanat eserlerine taşınması insanların dilediği mevsimi ve mekanı sanat eserinde sürekli yaşamasına da olanak vermiştir. Özellikle İslam Dini'nin bitkiye önem vermesi, dini inanışları açısından hayvanların ve insanların tasvirlerinin günah olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bitkiler İslam Dini'nde Allah'ın vadettiği cennetin süsüdür ve dünyada cennetten bir köşe yaratılacaksa orada bitkiler veya bitki tasvirleri bulunmalıdır. Bu mantıkla oldukça çok kullanılan bitki ögesinin en önde gelen örnekleri arasında kokusu ve zarifliğiyle ön plana çıkan çiçekler yer almaktadır. Çiçekler arasında ise güller; farklı renk çeşitleriyle, uzun çiçeklilik süreleriyle, yaprak, dal ve tohumlarının zarifliği ile etkilidir.

2. TÜRKLERDE SÜSLEME ÖGESİ OLARAK BİTKİLER

Türkler yaşayan diğer topluluklar gibi benimsedikleri tüm sanat dallarında doğadan ve doğanın en belirgin parçalarından biri olan bitkilerden

oldukça fazla etkilenmiştir. Özellikle İslam Dini' ne geçilmesiyle bitkilerin önemi artmış, bitkileri dinin, cennetin, peygamberlerin vb. bir sembolü olarak görmüşlerdir. Süslemenin her çeşidinde birçok farklı malzeme ile bitkileri yalın ya da kompozisyonlar halinde kullanmışlardır. Bitkiler mimari süslemede, kitap süslemesinde, minyatürde, çinide, halı dokumacılığında, ahşap, taş ve maden oymacılığında yerini bulmuştur.

Bitkiler, çiçekler, meyveler Anadolu'nun tarihi boyunca bütün tapınaklarda süsleme ögesi olarak yer almıştır. Orta Asya Türklerinde bitki ve ağaç sembolizmi ilk yaratılış efsaneleri ile başlamıştır. Asırlar boyu hem dini inançlar hem de gelenekler çerçevesinde şekillenen Türk süsleme sanatları son derece zengin ve estetik bir yapı sergilemektedir. Türk süsleme sanatlarında kullanılan motifler genellikle bitkisel ve hayvansal motifler, bulutlar, geometrik ve sembolik motifler, mimari ve insan yapısı formlarından esinlenen motifler, barok, ampir ve rokoko motifler, motif olarak kullanılan yazılar, giysi ve takı motifleri olarak gruplandırılabilir. En çok kullanılan bitkisel motif gurubu; ağaçlar, çiçekler, yapraklar ve meyvelerden oluşan ve çok zengin ayrıntılar halinde, çarpıcı tasarımlarda sunulan gruptur (Ölmez, 2012).

Özellikle mimari yapıların süslemelerinde çiçeklerin kullanılması insanoğlunun doğa ile bütünleşme içgüdüsünün en temel örneklerindedir.

İnsanoğlunun barınma ihtiyacının karşılandığı ev mimarisi, Yontma Taş çağından itibaren sürekli bir gelişim göstermiştir. Orta Asya da kurulu çadırlar, Türk ev mimarisinin kökeni olarak kabul edilirken kültür, gelenek ve malzemenin belirlediği mimaride, süslemenin kişinin maddi durumuna göre de şekillendiği bir gerçektir (Tali, 2005). Ancak toplumdaki statüsü ne olursa olsun yaşanan mekanların süslenmesi ihtiyacı mekan kullanıcısının duygusal ihtiyacı olduğu için doğadan unsurların ilkel çadırdan saray yapılarına kadar sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Özellikle Türk sanat tarihinde süsleme sanatlarının etkin olarak kullanıldığı bir sanat çeşidi ise 'minyatür sanatı' dır. Minyatürler tarihi olayları betimleyen, dönemin yaşam tarzını, örflerini, adetlerini, geleneklerini, göreneklerini aktaran önemli belgelerdir. Minyatürlerde görülen Osmanlı dönemine ait günlük yaşamda ve özel günlerde kullanılmış eşyalar, o döneme ait el sanatları hakkında önemli ipuçları vermektedir. Minyatürlerde betimlenen olaylar; padişahın tahta çıkışı, sünnet törenleri, elçi kabulleri, bayramlar, düğünler, şenlikler, dini merasimler olabilmektedir. Minyatürler incelendiğinde, Osmanlı dönemi el sanatlarını uygulayan saray ustalarının teknik, renk, motif, kompozisyon bakımından belirli bir üslup geliştirdiği dikkati çekmektedir. El sanatları ürünlerinde farklı malzemeler kullanılmış olsa bile kompozisyon, renk ve motifler

benzer özellikler taşımaktadır. Ahşap, cam, maden, keramik, çini, seramik, porselen, tekstil, taş vb. malzemelerden yapılmış günlük ve özel kullanım eşyaları aynı zamanda minyatürlerde kompozisyonu tamamlayan dekoratif unsurlar olarak yer almaktadır (Özaltın ve Ölmez, 2011) ve bitki motifleri bu motifler arasında en çok kullanılanlardandır.

Türk Sanat Tarihi' nin en güzel örneklerinin verildiği hat sanatında da bitkilerin kullanılmasına oldukça önem verilmiştir. Türk Sanat Tarihi' nde süsleme sanatları arasında özel bir yeri olan hat sanatı, Türk kültürünün güzellik ve estetik anlayışı ile gelişerek ölümsüzleşmiştir.

Hat Sanatı yazıya gösterilen saygının bir göstergesi olarak gelişip, kamyş kalem ve is mürekkebinin bir arada kullanılmasıyla insan elinin ve aklının oluşturduğu muhteşem bir çizgi sanatıdır. İnsanların duygu ve düşüncelerini başkalarına aktarmak için herhangi bir madde üzerine çizmek, kazımak ya da yazmak suretiyle kullanılan işaret ve şekiller, Hat sanatında estetik bir güzellik ve inceliğe bürünmüştür (Balibeyoğlu, 1998). İletişimin bu kadar çeşitli ve kolay olmadığı dönemlerde yazıya verilen önem oldukça büyüktür. Sanatçı yazıyı sadece haber iletmek için değil tüm duygularının bir temsili olarak kullanmış ve bitkinin her çeşidinden bu uğurda faydalanmıştır.

Kumaş dokumacılığı da Türkler' in yüzyıllar boyunca ilgilendikleri kültür birikiminin ve örflerin nesilden nesile aktarılmasını sağlayan sanat dalı olmuştur. Kumaş sanatında en belirgin özellik motif özelliğidir. Motifler bitkisel, geometrik, figürlü, nesnel ve sembolik olarak gruplanabilmektedir. Özellikle 16-18. yüzyılda üretilen kumaşlarda en belirgin bezeme şekli bitkisel ve geometrik bezemelerdir. 16-18. yüzyıllarda İstanbul'da dokunan kumaşlarda bitkisel bezemeler en çok kullanılan bezeme türü olmuştur. Bitkisel bezemeler yalnız veya diğer bezeme türleri ile kompozisyonlar oluşturmuştur. Rumi, palmet, hatayi, lotus, lale, karanfil, sümbül, gül, nar, elma, saz üslubu, Türk Rokokosu, çınar yaprağı, hançer yaprağı, kozalak, ağaç ve çark-ı felek en önemli bitkisel motifleridir. Bu motifler kumaşlarda bazen tek başlarına bazen de birkaç motif bir arada kullanılmıştır (Akpınarlı ve Balkanal, 2012).

3. GÜLLER

Gül, yabanisi ve ıslah edilerek bahçelerde yetiştirilen çeşitleriyle cins bir çiçektir. Yabancı gülün Orta Asya'da çok eskiden bilindiği anlaşılmaktadır. Bahçe gülüne dair en eski bilgi Herodotes tarafından Babil bahçeleri üzerine verilmiştir. Eski Yunan edebiyatında da gülden bahsedilir. Bu bilgilerden gülün Doğu'dan, Orta Doğu, Anadolu ve Yunan Adaları yolu ile Batıya geçmiş bir çiçek olduğu çıkarılmaktadır. Mitolojide eski Yunanlıların güzellik Tanrıçası Aphrodite'in doğuşu sırasında vücudundan

akan köpüklerden oluştuğuna inanılan gülün, Hint efsanelerinde de dinî ve kozmogonik bir mânâsı vardır. Eski Suriye ve Mısır'da gül üzerine efsaneler bulunmaktadır. Roma döneminde aşk ve neşe çiçeği sayılan gül, geniş çaplı ziyafetlerde vazgeçilmez bir çiçek olarak dikkat çeker (Karafakı, 2015).

Gül çiçeği, Hristiyanlığın ilk çağlarında Hz. İsa'nın sembolüdür. Hz. Meryem'e ise dikensiz gül denmiştir...". Haç ortasındaki beş yapraklı gül ortaçağ filozofları tarafından anasır-ı erbaa (toprak, su, hava, ateş)nin üzerinde bir eleman olan saf öz (quinta essentia)ü temsil eder. Dünya çapında bir kardeşlik tarikatı olan Gül-Haç Biraderleri de adlarını gül ile haçtan almışlardır İslam kültüründe gül, Hz. Muhammed'in Miraç gecesi Tanrı'nın huzurunda Cebrail ve Burak'la terler döktüğü, Burak'ın terinden sarı gül, Cebrail'in terinden beyaz gül ve Hz. Muhammed'in terinden de kırmızı gülün meydana geldiği rivayet edilmektedir. Bu inancın etkisiyle dinî günlerde ve mevlit gibi törenlerde gül suyu ikram edilmektedir (Tanç, 2009).

4. SÜSLEME SANATINDA GÜL

Süsleme sanatı insanlık tarihi ile başlar. Kendini, çevresini ve kullandığı eşyayı göze hoş gelecek biçimde süslemek insanın doğal tutkusudur (Karafakı ve Yazgan, 2013). Kişilerin ruhsal doyuma ulaşmaları için zaman içinde gelişen tüm sanat dalları doğanın her objesinden etkilenmiştir. Bu etkileniş toplumların yaşayış şekilleri, inanışları, örf ve adetleri, buldukları coğrafya gibi etmenlerle farklılık gösterse de özellikle bitkiler, dağlar, ovalar, su yüzeyleri her zaman kullanılan objeler olmuşlardır. Özellikle yerleşik hayat süren toplumların doğa ile olan alışverişi çok daha kapsamlı olmuş ve bu doğal unsurları mimari, tasvir, minyatür, süsleme sanatları, dokumacılık ve edebiyat gibi kadar birçok dalda işleme fırsatı bulmuştur. Özellikle bitkisel formların göze çok hoş gelen kıvrımlara sahip olması sıklıkla kullanılmalara sebep olmuştur. Lale, gül, menekşe, sümbül gibi çiçek motifleri kuşbakışı veya profilden yalınlaştırılarak çizilmiştir. Zamanla çizimlere yorum katılmış bitki motifleri soyutlaştırılarak işlenmiştir. Toplumların yayılma güdüsüyle yeni fethedilen topraklardaki ulusların sanat anlayışları etkili olmuş ve tüm sanat dalları etkilenmiştir. Zamanla araç ve gereçlerin çeşitliliği sayesinde de süsleme motifleri kumaş, metal, ağaç, deri, kâğıt gibi farklı malzemeler üzerine uygulanabilmiştir.

Güller ise süsleme sanatında kullanılan bitkisel motiflerin içinde en göze çarpanlarından. Çok çeşitli renk seçeneği, çiçeğinin olduğu kadar yapraklarının, dallarının ve tomurcuklarının zarif duruşu, bülbül ile olan aşkı, dini sembolize etmesi süsleme sanatında çok kullanılan bir motif

olmasını sağlamıştır. Özellikle Türk süsleme sanatlarında çiçeğin kendisi kadar dalları, yaprakları, tohum ve tomurcukları da sıklıkla kullanılmıştır. Süsleme sanatında bitkinin kullanılan parçasının yorumu da farklı yapılmaktadır. Çiçeğin yeni açmış halinin yorumu gençliği, tazeliği ve baharı anlatırken, dikenli dallarının yorumu hayatın zorluğu olarak yorumlanabilir. Ancak güle bu denli önem verilmesi gülün estetik olarak göze hoş görünmesinin yanında antik çağlardan beri kokusuyla parfüm yapımından, yemeklere, şerbetlere kadar, şifa verici özelliğiyle tıbbi kullanımına kadar hem göze, hem ruha, hem de sağlığa iyi gelmesi sayesinde. Bu bağlamda gül sanatın her dalında olduğu gibi süsleme sanatında da rengiyle aşkın, sevginin, yapraklarıyla nezaketin, dallarıyla zarafetin, tohumlarıyla inancın, gücün, goncalarıyla baharın, yeninin, müjdenin, bülbülle olan sohbetiyle muhabbetin temsili olmuştur.

5. TÜRKLERDE GÜL BİTKİSİNİN ÖNEMİ

İslâmiyet'ten önce göçebe yaşamlarının bir gereği olarak Türkler, daha çok hayvanlarla ilgilenmişler; İslâmiyet'i kabul etmelerinden sonra ise, yerleşik medeniyete geçmeleriyle orantılı olarak bitkilerle ve çiçeklerle olan münasebetleri artmıştır. Bu iki döneme ait eserlerde bu değişimi çok açık ve net biçimde gözlemlemek mümkündür. Yerleşik hayatla birlikte çevrenin güzelleştirilmesi çabasıyla bağlantılı olarak estetik amaçlı alışkanlık ve gelenekler de iyice yerleşmeye başlamıştır. Bu sürecin sonunda çiçekler, Osmanlı toplumunda önemli bir konum kazanmıştır. İnsan, hayvan ve yerleşim yeri adlarından gündelik konuşmalara, deyim ve atasözlerine kadar her alanda çiçeklerin bu konumunu fark etmek mümkündür. Ayvazoğlu'nun (1992, 200-201) söz ettiği bir anekdot, çiçeklerin Osmanlı-Türk toplumunda edindikleri bu özel ve ayrıcalıklı konumu açıkça ortaya koymaktadır: "Osmanlı devrinde Türkiye'ye gelen Lady Montagü ve Thomas Allom gibi yabancıların da dikkatini çeken bu gizli çiçek dili, kadın-erkek ilişkilerinin bugünkü kadar kolay olmadığı eski cemiyetimizde halkın haberleşebilmek için bulduğu sevimli yollardan biridir. Lady Montagü, 16 Mart 1718 tarihli mektubunda, Türklerin renk, çiçek, ot, meyva, taş, tüy... Akla ne gelirse her şeyin bir manası ve özel bir mısrası bulunduğunu belirttikten sonra şöyle der: 'İşte böylece mürekkep kullanmadan sevgi, dostluk, kızgınlık, dargınlık, hatta havadisle dolu mektuplar gönderebiliyorlar.' Ünlü ressam Thomas Allom da, bu gizli çiçek dilinin varlığını doğrulamıştır. On sekizinci yüzyıl İstanbul'unu gravürlerinde yaşatan Allom, portakal çiçeğinin ümit, kadife çiçeğinin ümitsizlik, horozibiğinin değişmezlik, lâlenin ise sadakatsizlik anlamına geldiğini söyler. Allom'a göre, 'selam' adı verilen çiçek demetleri de mektup yerine geçer, sayılarına ve çeşitlerine göre, sevgililerin

birbirlerine karşı duygularını ifade edermiş’ (Bayram, 2007; Karafakı, 2015’den).

Osmanlı Devleti’nde bahçe ve bitkilere verilen önem elbette saray bahçeleri ve özel bahçelerle sınırlı kalmamış; şehrin kamusal mekânları ile doğayı korumak ve geliştirmek amacıyla İstanbul’un fethinin ardından erozyona karşı Fundalarla önlem almak amacıyla fundacı takımlarının kurulması, 15. yüzyılda Okmeydanı çayırlarında ve daha sonra diğer mesire yerlerinde yeşil örtüyü oluşturan farklı bitki türlerini korumak amacıyla buralara çatal tırnaklı hayvanların girişinin yasaklanması, insanların belirli mevsimlerde çayırda yürümesinin önlenmesi amacıyla çayır bekçilerinin görevlendirilmesi gibi politikalarla doğa sevgisi ve koruma yaklaşımı geniş bir tabana yayılmıştır (Çınar ve Kırcı, 2010).

Fatih Sultan Mehmed döneminde yapılan Yeni Saray’ı (Topkapı Sarayı) kuzey, batı ve doğu yönünden çevreleyen “Hasbahçe”nin bir bölümünde, saray mutfaklarının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gül (kırmızı gül ve sakız gülü) yetiştiriliyordu. Bundan dolayı da bölgeye “Gülhâne” (Gülhâne Parkı) adı verilmiştir. Bu bahçede yetiştirilen güllerden sarayın ihtiyacı olan gül suyu ve gülbeşeker hazırlandığı tahmin edilmektedir. Hassa bahçelerin gülfidanı ihtiyacının ise öncelikle Edirne ve çevresinden temin edildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla değişik tarihlerde, Edirne bostancıbaşısı ve kadısına, gülfidanı tedarik ederek göndermesi hususunda fermanlar gönderilmiştir. Çok değişik türleri üretilen tezyinat güllerine genellikle Arapça veya Farsça isimler veriliyordu: Gül-i sadberg (Yüz yapraklı gül), Gül-i rânâ (Güzel gül), Gül-i zîbâ (Süslü gül), Verd-i handan (Gülen gül) ve Verd-i Muhammedî (Peygamber gülü) bunlardan sadece birkaçıdır (Sak, 2006).

Osmanlı İmparatorluğu’nun gelişmesi ve sınırlarının büyümesiyle birlikte Osmanlı sanat anlayışında da gelişmeler yaşanmıştır. Söz konusu gelişim süreci içinde doğal olarak sanat alanında da yeni arayışlara girilmiş ve dışarıdan alınan sanatsal değerler zaman içinde değişerek Osmanlılara özgü nitelikler kazanmıştır. Özellikle İstanbul’un Osmanlı İmparatorluğu’nun eline geçmesinden sonra, saray bünyesinde çalışan ve korunan sanatçılar, Osmanlı sanatına önemli yenilikler kazandırmıştır. (Odabaş ve Odabaş, 2008).

Gül bitkisi, göçebe hayatın bir getirisi olarak yüksek doğa sevgisi barındıran Türkler için çok farklı anlamlar içerir. Din anlayışlarının da bu sevgiyi perçinlemesiyle hemen hemen her sanat dalında kullanılmış gül motifleri ortaya çıkmıştır. Gülün farklı renklerine yüklenen anlamların kullanılması, şeklinin sevgilinin yanağına, dudağına, dokusunun sevgilinin tenine benzetilmesi gülü aşkın sembolü haline getirmiştir. Ayrıca gülün

Peygamber'e benzetilmesi de dini süslemelerde gülün kullanılmasını sıklaştırmıştır. Özellikle süsleme sanatının en ihtişamlı örneklerinin verildiği Osmanlı Dönemi eserlerinde gül somut ve soyut olarak çok çeşitli şekilde kullanılmıştır.

KAYNAKLAR

- Akpınarlı, H.F. ve Balkanal, Z. (2012). "16-18. Yüzyıllarda İstanbul'da Üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Balkan Özel Sayısı-I, 179-209.
- Balibeyoğlu, L., (1998). "Geleneksel Türk Süsleme Sanatları Açısından Bedri Noyan Dede Baba", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, 5, 1-7.
- Bayram, Y. , (2007). "Klasik Türk Şiirinde Duyguların Dili: Çiçekler", *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 2 (4), 209- 219.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U., (2012). "Sanat Eğitimi ve Öğretimi", Pegem Akademi Yayınları.
- Çınar, S. ve Kırca, S. (2010). "Türk Kültüründe Bahçeyi Algılamak", *Journal of the Faculty of Forestry, Journal of Istanbul University*. 60 (2), 59-68.
- Karafaki, Ç. F. , Yazgan, E. M., (2013). "Use of Plant in Ottoman Ornamentation Art", *Acta Horticulture Proceedings of the Eleventh International Symposium on Flower Bulbs and Herbaceous Perennials*, 1002, 283-287.
- Odabaş, H. ve Odabaş, Y. Z., (2008). "Osmanlı Yazma Eser ve Belgelerinin Sanatsal Özellikleri ve Türkiye'de Geliştirilen Katalog Sistemlerinde Nadir Eserlerin Sanatsal Özelliklerine İlişkin Yaşanan Niteleme Sorunları", *Turkish Studies: International Periodical for the Language, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3 (2), 543-573.
- Ölmez, F., (2012). "Meyve ve Türk Sanatları Bağlamında Elma", *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, 12(10), 77-102.
- Özaltın, N. ve Ölmez, F. N. , (2011). "Osmanlı Dönemi Minyatürlerinde El Sanatlarından İzler", *Art-e Sanat Dergisi* 4 (7), 1- 30.
- Sak, İ. , (2006). "Osmanlı Sarayının İki Aylık Meyve ve Çiçek Masrafı", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 25(40), 141-176.
- Tali, Ş., (2005). "Geleneksel Kayseri Evleri' nde Süsleme", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 49- 60.
- Tanç, N. , (2009). "Rifai' den Oscar Wilde' a Gül ve Bülbül", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39, 967-987.